

Kübra YILMAZ¹

Orcid: 0000-0001-7083-7103

İlknur ATASEVER²

Orcid: 0000-0003-1596-9538

Emel TAŞÇI-DURAN³

Orcid: 0000-0002-5056-4037

¹Arş. Gör., Kübra YILMAZ¹, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü, Isparta, Türkiye.

²Dr. Öğr. Üyesi, İlknur ATASEVER, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü, Isparta, Türkiye.

³Emel TAŞÇI-DURAN, Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bölümü, Isparta, Türkiye.

Sorumlu Yazar (Corresponding Author):
Kübra Yılmaz

ykubra1988@gmail.com

Anahtar Sözcükler:

Hemşirelik; metafor; öğrenci; toplumsal cinsiyet

Keywords:

Nursing students, isolation, prevention; contagion; fear

Hemşirelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Metaforik Bir Çözümleme *A Metaphorical Analysis of Nursing Student's Gender Perceptions*

*Bu makale 2-5 Mart 2023 tarihinde, 6. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Gönderilme Tarihi: 9 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 18 Eylül 2024

ÖZ

Amaç: Çalışma, hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Çalışmada; nitel araştırma deseni olarak “fenomenoloji” (olgu bilim) kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 171 öğrenci oluşturmuş ve sonuç olarak araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 98 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır. Örneklem, evrenin %57,30'unu temsil etmektedir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan tanıttıcı özellikler formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmada elde edilen verileri değerlendirmek için içerik analizi tekniği kullanılmış ve kategorilere ait n değerleri verilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların kadın metaforuna ait kullandıkları kavramlar beş ana temada gruplandırılmıştır. Bu ana temalar; kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, fiziksel özellikler, duygusal özellikler ve yaşam anahtarı olarak tanımlanmıştır. Kadın kavramına ilişkin oluşturulan ana temalar ise kendi içinde alt temalara yani kategorilere ayrılmıştır. Bu doğrultuda kişilik özellikleri ana teması; güçlü ve başarılı yönler, liderlik rolü, karmaşık ve gizemli yönler ve zayıf yönler şeklinde dört alanda kategorize edilmiştir. Erkek metaforuna ait kavramlar ise; dört ana temada gruplandırılmıştır. Bu ana temalar; kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, duygusal özellikler ve yaşam anahtarı olarak tanımlanmıştır. Erkek kavramına ilişkin oluşturulan ana temalar ise kendi içinde alt temalara yani kategorilere ayrılmıştır. Bu doğrultuda kişilik özellikleri ana teması; koruyucu rolü, lider ve yönetici rolleri, olumsuz kişilik özellikleri, güçlü yönler, pasif yönler ve çelişkili yönleri şeklinde altı alanda kategorize edilmiştir.

Sonuç: Çalışmanın sonucuna göre katılımcılar kadın ve erkek benzetmelerini yaparken, genel itibarıyla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını içeren kavramları ön plana çıkarmıştır. Ayrıca çalışmada erkek katılımcıların kadınlara oranla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha çok kullanmakta olduğu saptanmıştır

ABSTRACT

Objective: The study was conducted to determine the gender perceptions of nursing students.

Methods: In the study; “phenomenology” was used as the qualitative research design. The population of the research was 171 students, and as a result, the study was completed with a total of 98 students who agreed to participate in the research. The sample represents 57.30% of the population. The data of the study were collected with the introductory characteristics form and semi-structured interview form created by the researchers. Content analysis technique was used to evaluate the data obtained in the study and n values for the categories were given.

Results: The concepts used by the participants regarding the woman metaphor were grouped into five main themes. These main themes are; It has been defined as personality traits, gender roles, physical features, emotional features and the key to life. The main themes created regarding the concept of women are divided into sub-themes, that is, categories. In this regard, the main theme of personality traits is; They are categorized in four areas: strengths and successful aspects, leadership role, complex and mysterious aspects and weaknesses. Concepts related to the male metaphor are; It is grouped into four main themes. These main themes are; It has been defined as the key to personality traits, gender roles, emotional characteristics and life. The main themes created regarding the concept of man are divided into sub-themes, that is, categories. In this regard, the main theme of personality traits is; It is categorized in six areas: protective role, leader and manager roles, negative personality traits, strengths, passive aspects and contradictory aspects.

Conclusion: According to the results of the study, participants generally highlighted concepts containing gender stereotypes when making comparisons between women and men. Additionally, it was found that male participants tended to use gender stereotypes more than female participants.

Kaynak Gösterimi: Yılmaz,K., Atasever, İ., Duran, Taşçı, E.,(2025). Hemşirelik Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algılarına İlişkin Metaforik Bir Çözümleme . EGEHFD, 41(1), 1-11. DOI: 10.53490/egehemsire.1388745

How to cite: Yılmaz,K., Atasever, İ., Duran, Taşçı, E.,(2025). A Metaphorical Analysis of Nursing Student's Gender Perceptions. JEUNF, 41(1), 1-11 DOI: 10.53490/egehemsire.1388745

GİRİŞ

İnsanoğlunun var olduğu günden itibaren kadınlar ve erkekler kendilerine ait özelliklerini ortaya koyarak toplumsal yaşamı birlikte şekillendirmişlerdir. Toplumsal yapı ve kültürlerin etkisiyle kadın ve erkeğin cinsiyetlerini vurgulayan çeşitli kavramlar literatüre eklenmiştir Toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramlardan bazılarıdır (Coşkun ve Özdilek, 2012).

Toplumsal cinsiyet; kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özellikleri, sosyal olarak yapılandırılmış rol, sorumluluk ve davranışları olarak tanımlanmaktadır (Bal,2014). Toplumsal cinsiyet kavramında; biyolojik farklılıklardan ziyade, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, yargılar ve roller bulunmaktadır (Bilge, 2016; Coşkun ve Özdilek, 2012; Turan, Öztürk, Kaya ve Aştı 2011). Bireyler toplumun ve kültürün yüklediği anlam ve beklentilerin etkisiyle keskin sınırlarla birbirinden ayrılmış ve bu şekilde toplumsal cinsiyet rollerini kazanmıştır (McLaughlin, Muldoon, ve Moutray, 2010). Toplumsal cinsiyet rolleri kültürel, dinsel ve geleneksel yaklaşımların etkisi altında kalmıştır. Özellikle ataerkil toplumlarda; toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınlardan sevecen, razı gelen, hassas muhtaç olması beklenirken erkeklerin hırslı, agresif, rekabetçi ve zeki olmaları beklenmiştir (Bal, 2014; Cho ve Jang, 2021; Karakaya, 2018).

Metafor; Yunanca “meta” ve pherein” kelimelerinden türemiş olup iki kavram veya varlık arasındaki benzerliği mecaz yoluyla ilişki kurarak bir başka kişiye anlatmaktır. Anlatılması ve açıklanması karmaşık olan durumlarda metafor doğru ve sağlıklı iletişim için köprü görevi yapmaktadır. Metafor yardımıyla anlatılmak ve açıklanmak istenen husus benzetilenler yardımıyla kolayca anlaşılacaktır (Özdemir, 2018). Toplumsal cinsiyete ilişkin kavramların oldukça soyut ve karmaşık olması; bu kavramın metafor yöntemi ile incelenmesi ve bu doğrultuda daha kapsamlı bilgiye ulaşılması bakımından önemlidir. Bu doğrultuda metaforlar; zihinsel imajlara dair daha kapsamlı bir bakış açısına sahip olma imkanı vermekte ve vermeyi amaçladığı anlamdan çok daha büyük ve geniş kapsamlı bir anlam ortaya çıkartmayı sağlamaktadır (Topuz ve Erkanlı, 2016).

Ülkemizde özellikle kadınlar ekonomik, sosyal ve kültürel alanda temel hak ve özgürlüklerini kısıtlayan cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadır (Bilge,2016). Kadınlar cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle; eğitim, çalışma hayatı, sağlık hizmetlerine erişim ve karar alma mekanizmalarına katılımı ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi kadınlara verilen değer ile ölçülmektedir (Aydemir, Öz ve Erdamar, 2022; Taşkın, 2016). Bu nedenle, toplumda refahın sağlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir (Liu, Hsu, Hung, Wu and Pai, 2019). Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bir bakış açısı kazanabilmesinin temelinde ise, eğitim seviyesinin yükselmesi yer almaktadır. Üniversiteler toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıplaşmış yargıların değiştirilebileceği en önemli eğitim kurumlarıdır. Üniversitelerde yürütülen farkındalık çalışmaları, seminerler, verilen dersler bireylerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ilişkin bakış açılarında farklılıklara ve olumlu yönde değişikliklere sebep olabilmektedir (Aydın, Bekar, Gören ve Sungur, 2016; Durgun ve Ulaş, 2019; Gönenç, Topuz, Sezer, Yılmaz ve Duman, 2018; Stake ve Hoffmann, 2001; Taşkın, 2016; Uzun, Erdem, Güç, Şafak Uzun, Erdem, 2017).

Özellikle toplumla sürekli etkileşim halinde olan hemşirelerin mezun olmadan önce eşitlikçi bir bakış açısına sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Hemşirelerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi bakış açısına sahip olmaları, hizmet verdiği toplumun da bu konuda eşitlikçi bakış açısına sahip olmalarına katkı sağlayacaktır (Aydın ve ark., 2016; Durgun ve Ulaş, 2019).

Metaforlar, bireylerin bilinçaltındaki önyargıları ve stereotipleri açığa çıkarabilir. Bu sayede, hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet konusundaki önyargı ve kalıplaşmış düşüncelerini tespit etmek ve bunlarla mücadele etmek mümkün olur. Elde edilen veriler, hemşirelik eğitim programlarının toplumsal cinsiyet konularını ele alırken daha etkili ve kapsamlı hale getirilmesine katkıda bulunabilir. Bu nedenle çalışma; hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının metaforik yöntemle belirlenmesi amacıyla planlanmıştır. Araştırma soruları;

1. Hemşirelik öğrencilerinin kadın metaforuna ilişkin ürettikleri kavramların toplumsal cinsiyet algıları ile bağlantısı nasıldır?
2. Hemşirelik öğrencilerinin erkek metaforuna ilişkin ürettikleri kavramların toplumsal cinsiyet algıları ile bağlantısı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Çalışma, hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının belirlenmesine yönelik nitel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada; nitel araştırma deseni olarak “fenomenoloji” (olgu bilim) kullanılmıştır (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bir kişinin dış dünyaya ait durum ve olaylara ilişkin kendine özgü anlamları ortaya çıkarmasında fenomenolojinin uygun bir nitel araştırma deseni olması nedeniyle bu çalışmada kullanımı tercih edilmiştir.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2022-2023 güz döneminde Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği dersini almakta olan 171 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma; bir üniversitenin sağlık bilimleri fakültesinde 21.11.2022 – 25.12.2022 tarihleri arasında yürütülmüştür. Çalışmaya, katılmayı gönüllü olarak kabul eden üçüncü sınıf hemşirelik öğrencileri dahil edilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden 20 öğrencinin araştırmanın yapıldığı gün devamsızlık yapması ve 53 öğrencinin araştırma sorularına eksik yanıt vermesi nedeni ile toplam 98 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır. Örneklem, evrenin %57.30'unu temsil etmektedir.

Verilerin Toplanması

Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersi ilk hafta teorik ders planında; toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyette eşitlik ve hakkaniyet kavramı, toplumsal cinsiyet bakış açısının kadın sağlığına yansımaları konuları yer almaktadır. İlerleyen haftalarda, öğrencilerimiz toplumsal cinsiyetin teorik boyutunu özümseydikten sonra; öğrencilerden toplumsal cinsiyetin kadın üzerine etkilerini konu alan bir kavram haritası hazırlaması istenmiştir. Ödev sunumlarından sonra ise; çalışmaya katılmayı kabul eden öğrencilere çalışma soruları yöneltilmiş ve cevaplamaları istenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan tanıtıcı özellikler formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır.

Tanıtıcı Özellikler Formu: Tanıtıcı özellikler formu cinsiyet, yaş ve gelir durumunu sorgulayan üç sorudan oluşmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Yarı yapılandırılmış formda yer alan görüşme soruları literatür kapsamında hazırlanmış iki sorudan oluşmaktadır. Görüşme soruları ise şunlardır: Kadını/Erkeği; canlı veya cansız bir varlığa, bir nesneye benzetecek olursanız neye benzetirdiniz? Bu benzetmeyi yapma nedeninizi açıklayınız?

Verilerin Değerlendirilmesi

Çalışmada elde edilen verileri değerlendirmek için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, benzer kavramların aralarındaki ilişkilere göre kategoriler altında toplayıp düzenlemektir. İçerik analiz tekniğinde belli bir tema çerçevesinde toplanan veriler okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenlenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Veriler analiz edilirken metaforlarla birlikte geliştirdiği gerekçelere de dikkat edilmiştir. Çünkü katılımcılar tarafından üretilmiş aynı metaforun gerekçeleri incelendiğinde birbirlerinden farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu doğrultuda metaforlar gerekçeleriyle birlikte ele alınarak içerik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada yer alan öğrencilerin el yazılarıyla doldurdukları formlar içerik analiz tekniği göz önüne alınarak dört aşamada analiz edilmiştir. Bu aşamalar şu şekildedir: a) İsimlendirme Aşaması, b) Kategori Aşaması, c) Geçerlilik ile Güvenilirlik Aşaması, d) Verilerin Bilgisayara Aktarılma Aşaması.

İsimlendirme Aşaması: Katılımcıların kağıtları incelenerek geliştirilen metaforlar alfabetik olarak sıralanarak numaralandırılmıştır. İnceleme sonucunda metaforlara ilişkin gerekçe yazmayan, boş bırakan, tutarlılığı olmayan veriler ayıklanmıştır.

Kategori Geliştirme Aşaması: Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar gerekçeleriyle birlikte kurdukları ilişki bağlamında kavramsal kategoriler oluşturulmuştur.

Geçerlilik ile Güvenilirlik Aşaması: Araştırmada geçerlilik için; iç geçerlilik (inanılrlık) kapsamında katılımcı teyidi yöntemi kullanılmıştır. “Katılımcılara çalışma bulgularının kendi düşüncelerini doğru yansıtmayı yansıtmadığının sorulması katılımcı teyidi (member checking) olarak adlandırılmaktadır.

Bu strateji verilerin sağlandığı ya da görüşülen kişilerden bazılarının ulaşılmasını ve ortaya çıkmaya başlayan bulgular hakkında geri bildirim istenmesini öngörür. Katılımcı teyidini kullanan araştırmacılar çalışmaya alınan katılımcılara yorumların ve sonuçların doğruluğunu sormak için çalışma sonuçlarını okuturlar. Katılımcı teyidi her bir katılımcıyla ikişer kere görüşülmesini gerektirir. Birincisi veri toplamak için, ikinci görüşme sonuçların doğruluğunu ve bütünlüğünü kontrol ettirmek için olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, toplumsal cinsiyet alanında çalışan bir uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Uzmardan sorulardan oluşan taslak formu, araştırmanın amacı, anlamı ve kapsamı açısından değerlendirmesi istenmiştir. Aynı zamanda uzmandan, birinci listedeki metaforları, ikinci listedeki kavramsal kategorilerle eşleştirmeleri istenmiştir. Daha sonra, uzmanın yaptığı eşleştirmeler ile araştırmacıların eşleştirmeleri karşılaştırılmıştır.

Verilerin Bilgisayara Aktarılma Aşaması: Elde edilen veriler bilgisayar ortamında frekans (n) hesaplamaları yapılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulu (Sayı: 87432956-050.99-393166; Karar No: 2022/62-10) ve araştırmanın yapıldığı kurumdan izin alınmıştır. Katılımcılara bilgi verilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan “Gönüllü Bilgilendirilmiş Onam Formu” görüşme öncesinde katılımcılar tarafından okunmuş ve öğrencilerin yazılı onamları alınmıştır. Bu formda kişilere, kimliklerinin gizliliği konusunda güvence verilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalaması 20.74 ± 0.83 olup, 80’i kadın ve 18’i erkek olarak belirlenmiştir.

Kadın Kavramına İlişkin Kullanılan Metaforlar

Katılımcıların kadın metaforuna ait kullandıkları kavramlar beş ana temada gruplandırılmıştır. Bu ana temalar; kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, fiziksel özellikler, duygusal özellikler ve yaşam anahtarı olarak tanımlanmıştır. Kadın kavramına ilişkin oluşturulan ana temalar ise kendi içinde alt temalara yani kategorilere ayrılmıştır. Bu doğrultuda kişilik özellikleri ana teması; güçlü ve başarılı yönler, liderlik rolü, karmaşık ve gizemli yönler ve zayıf yönler şeklinde dört alanda kategorize edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri ana teması ev içi roller, fiziksel özellikler ana teması güzel ve zarif yönler, yaşam anahtarı ana teması ise kıymetli ve değerli yönler şeklinde kategorize edilmiştir. Son olarak duygusal özellikler ana teması özverili yönler, kırılgan yönler ve duygusal hassasiyet olarak 3 alanda kategorize edilmiştir.

Katılımcıların kadın ifadesini açıklarken ağırlıklı olarak kişilik özellikleri (n: 33) ana temasına ait olan metaforları kullandığı, bunu duygusal özellikler (n: 28) ve yaşam anahtarı (n: 21) metaforlarının izlediği belirlenmiştir. Daha az sıklıkla kullanılan ana temalar ise, toplumsal cinsiyet rolleri (n: 7) ve fiziksel özellikler (n: 5) temaları olmuştur. Toplamda kadın kavramına ilişkin 62 farklı metafor üretildiği saptanmıştır (Tablo 1)

Kadın metaforuna ilişkin en sık kullanılan metaforlar sırayla su (n: 8), çiçek (n: 7), toprak (n: 6) ve ağaç (n: 5) metaforudur. Sık kullanılan metaforların cinsiyete göre dağılımlarına baktığımızda ise; su metaforunu yedi kadın bir erkek, çiçek metaforunu beş kadın iki erkek, toprak ve ağaç metaforunu sadece kadınlar kullanmıştır (Tablo: 1)

Katılımcıların kadın kavramına ilişkin ürettiği metaforları kategori açısından değerlendirdiğimizde ise; en fazla kadının kıymetli ve değerli yönünü (n: 21) vurgulayan metaforlar kullanılmıştır. Daha sonra sırayla; kadının özverili yönünü (n: 14), güçlü ve başarılı yönünü (n: 12), lider rolünü (n: 9) vurgulayan metaforlar kullanılmıştır. Daha az sıklıkla kullanılan diğer kategoriler ise; kırılgan yönler (n: 8), ev içi roller (n: 7), duygusal hassasiyet (n: 6), karmaşık ve gizemli yönler (n: 6), güzel ve zarif yönler (n: 5) ve zayıf yönler (n: 5) şeklinde belirlenmiştir (Tablo.1). Katılımcıların kadın kavramına dair ürettiği metaforlara ilişkin ifadeler kategoriler kapsamında aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Kadın Benzetmeleri

ANA TEMALAR	KATEGORİ	Kullanılan Metaforlar	Kadın (n)	Erkek (n)	n
Kişilik Özellikleri	Güçlü ve Başarılı Yönler	Elmas, duvar (2), makine, çiçek kardelen çiçeği, aslan, robot, mutfak robotu bilgisayar, karınca, toprak	10	2	12
	Lider rolü	Makine, silgi, kaktüs, kraliçe arı, kraliçe, lamba, marangoz, su, aslan	8	1	9
	Karmaşık ve Gizemli Yönler	Sanat tablosu, matruşka bebek, çiçek, cam, kitap (2)	6	-	6
	Zayıf yönler	Çiçek (2), muhabbet kuşu, kuş(2), toprak	5	1	6
Toplumsal Cinsiyet Roller	Ev İçi Roller	Mutfak robotu, kazan, temizlik robotu, ağaç, kuş, dişi aslan, toprak	7	-	7
Fiziksel Özellikler	Güzel ve Zarif Yönler	Kadeh, gül, elma, kuğu, şiir	3	2	5
Duygusal Özellikler	Özverili Yönler	Askılık, fidan, melek, pırlanta, güneş, baston, battaniye, google asistan, akıllı telefon, ağaç (2), ahtapot, psikolog, gül	12	2	14
	Kırılgan yönler	Sünger, kukla, robot (2), bilgisayar, çiçek, köle, engelli birey	8	-	8
	Duygusal hassasiyet	İpek, çiçek (2), papatya, kedi, pamuk	2	4	6
Yaşam Anahtarı	Kıymetli ve Değerli Yönler	Değerli taş, halka, ayakkabı, teknolojik alet, ağaç (2), su(7), güneş (2), doğa, toprak (3), nefes, aslan	15	6	21

Kişilik Özellikleri (n:33)

Kişilik özellikleri ana teması güçlü ve başarılı yönler, lider rolü, karmaşık ve gizemli yönler, zayıf yönler olacak şekilde dört kategoride incelenmektedir.

Güçlü ve başarılı yönü (n:12)

Bu kategoride katılımcıların bazıları; kadınların tüm zorluklara ve engellere rağmen ayakta durabildiğini, güçlü ve başarılı olduğunu belirtmiştir.

“Kadını duvara benzetiyorum. Çünkü bütün darbelere ve yüklere karşı dimdik ve sapasağlam ayakta durabiliyor.” (K37, 22 yaş, Kadın)

“Kadını kardelen çiçeğine benzetiyorum. Çünkü tüm zorluklara (toplumsal ayırım başta olmak üzere) rağmen güçlü ve zarif olmayı başarabildiği için...” (K12, 20 yaş, Kadın)

Lider rolü (n: 9)

Bu kategoride katılımcıların bazıları; kadınları kötü olan her şeyi düzelten ve yöneten, toplum içinde düzen sağlayan varlıklar olarak tanımlamıştır.

“Kadını lambaya benzetiyorum. Çünkü kadın her yaşında her haliyle etrafındaki insanlara ışık saçtığını düşünüyorum. Çoğu konuda yol gösterici olduğunu düşünüyorum.” (K28, 21 yaş, Kadın)

“Kadını aslana benzetiyorum. Çünkü bir ormanın nasıl koruyucusu ve düzen sağlayıcı oysa bana göre de toplumun düzen sağlayıcı kadındır.” (K85, 21 yaş, Kadın)

Karmaşık ve gizemli yönler (n: 6)

Bu kategoride katılımcıların bazıları kadınların gizemli ve farklı varlıklar olduğuna vurgu yapmıştır.

“Kadını sanat tablosuna benzetiyorum. Çünkü kadınlarda sanat tablosu gibi sınıflandırılmaz. Sanat tablosu gibi her baktığında farklı bir gizem görürsün.” (K75, 21 yaş, Kadın)

“Kadınları matruşkaya benzetiyorum. Matruşka gibi birden fazla kişilik taşıyabilir içinde.” (K10, 21 yaş, Kadın)

Zayıf yönleri (n:5)

Bu kategoride katılımcıların bazıları kadınların bakıma ve desteğe ihtiyacı olduğunu, ancak bu şekilde var olabileceğini vurgulamıştır.

“Kadını çiçeklere benzetiyorum. Çünkü kadınlar çiçek gibi şefkat ilgi ve imkan sunulduğunda yaşayabilir koparıldığında ise yaşayamaz ölür.” (K56, 21 yaş, Kadın)

“Kadını toprağa benzetiyorum. Çünkü bakıp emek verirken karşılığında yeşillenir çiçek açar etrafını güzelleştirir.” (K7, 22 yaş, Kadın)

Toplumsal Cinsiyet Roller (n:7)

Toplumsal cinsiyet rolleri ana teması, ev içi roller kategorisi altında incelenmektedir.

Ev içi roller (n: 7)

Bu kategoride katılımcıların bazıları kadınların ev işi yapması, çocuk doğurması ve çocuk bakımında aktif görev alması gibi özelliklerine vurgu yapmıştır.

“Kadını kuşa benzetiyorum. Çünkü yuvasını kendisi kurar ve çocuklarını büyütmek için çaba gösterir.” (K38, 20 yaş, Kadın)

“Kadını mutfak robotuna benzetiyorum. Çünkü evde oturup sadece ona uygun görülen işleri yapar.” (K42, 22 yaş, Kadın).

“Kadını temizlik robotuna benzetiyorum. Çünkü genel olarak ev hanımı modunda, sürekli yemek yapıp ev temizler.” (K15, 21 yaş, Kadın)

“Kadını dişi aslana benzetiyorum. Çünkü genellikle ev işlerinden çocuk bakımından sorumlu olmalarından dolayı.” (K9, 21 yaş, Kadın)

Fiziksel Özellikler (n:5)

Fiziksel özellikler ana teması, güzel ve zarif yönler kategorisi altında incelenmektedir.

Güzel ve zarif yönü (n: 5)

Bu kategoride katılımcıların bazıları, kadınların fiziksel açıdan göze hitap etmesi ve zarif oluşuna vurgu yapmıştır.

“Kadını kuğuya benzetiyorum. Çünkü güzel ve zarifler.” (K90, 22 yaş, Kadın)

“Kadını kadehe benzetiyorum. Çünkü dışardan bakıldığında göze hitap eder, kırıldığında ise incitir.” (K68, 21 yaş, Erkek)

Duygusal Özellikler (n:28)

Duygusal özellikler ana teması özverili yönler, kırılgan yönler, duygusal hassasiyet olmak üzere üç kategoride incelenmektedir.

Özverili yönü (n:14)

Bu kategoride kadınlar tüm sorumlulukları ve yükleri üstlenen, destekçi, yardımcı ve fedakâr varlıklar olarak tanımlanmıştır.

“Kadın bence bir askılık gibidir. Gelen geçen herkesin büyük, küçük, genç, yaşlı demeden sorumluluk yüklediği bir varlık gibi toplumun gözünde.” (K50, 21 yaş, Kadın)

“Kadını bastona benzetiyorum. Çünkü kadınlar doğduğumuz andan itibaren en büyük destekçimiz ve yardımcımızdır.” (K11, 20 yaş, Erkek)

Kırılgan yönü (n: 8)

Bu kategoride katılımcıların bazıları, kadınların genellikle zarar verilen, kıymeti bilinmeyen varlıklar olduğuna vurgu yapmıştır.

“Kadını süngere benzetiyorum. Çünkü kendilerine yapılan kötü muameleyi sünger gibi içine çekip ses çıkaramıyorlar.” (K76, 21 yaş, Kadın)

“Kadını kocaman bir sarayda kölelik yapan birine benzetiyorum. Çünkü sadece söyleneni yapan, emirlere uyan ve işini yapmakla yükümlü bir köle aslında .”(K49, 19 yaş, Kadın)

Duygusal hassasiyet (n:6)

Bu kategoride katılımcıların bazıları, kadınların saf, naif, hassas, duygusal, sevgi ve merhamet dolu oluşuna vurgu yapmıştır.

“Kadını papatyaya benzetiyorum. Çünkü kadınlar naif, özel bir varlıktır.” (K80, 21 yaş, Erkek)

“Kadını çiçeğe benzetiyorum. Çünkü kadınların naiflik ve hassaslıklarından dolayı bakmak gerekir.” (K52, 24 yaş, Erkek)

Yaşam Anahtarı (n:21)

Yaşam anahtarı ana teması kıymetli ve değerli yönler kategorisi altında incelenmektedir.

Kıymetli ve değerli yönleri (n:21)

Bu kategoride katılımcıların bazıları kadının yaşam için vazgeçilmez olduğuna, kıymetli ve değerli olduğuna vurgu yapmıştır.

“Kadını güneşe benzetiyorum. Hayatın devamı, gıdaların oluşumu insanoğlunun devamı için gerekli.” (K3, 21 yaş, Erkek)

“Kadını suya benzetiyorum. Çünkü susuz hayat olmaz. Ama suyun kıymeti de bilinmez.” (K29, 19 yaş, Kadın)

Erkek Kavramına İlişkin Kullanılan Metaforlar

Katılımcıların erkek metaforuna ait kullandıkları kavramlar ise; dört ana temada gruplandırılmıştır. Bu ana temalar; kişilik özellikleri, toplumsal cinsiyet rolleri, duygusal özellikler ve yaşam anahtarı olarak tanımlanmıştır. Erkek kavramına ilişkin oluşturulan ana temalar ise kendi içinde alt temalara yani kategorilere ayrılmıştır. Bu doğrultuda kişilik özellikleri ana teması; koruyucu rolü, lider ve yönetici rolleri, olumsuz kişilik özellikleri, güçlü yönler, pasif yönler ve çelişkili yönleri şekilde altı alanda kategorize edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri ana teması ekonomik roller, yaşam anahtarı ana teması ise kıymetli ve değerli yönler şeklinde kategorize edilmiştir. Son olarak duygusal özellikler ana teması olumsuz duygusal yönler ve hassasiyet ile ilişkili özellikler olarak iki alanda kategorize edilmiştir.

Katılımcıların erkek ifadesini açıklarken ağırlıklı olarak kişilik özellikleri (n: 56) ana temasına ait olan metaforları kullandığı, bunu duygusal özellikler (n: 23) ve toplumsal cinsiyet rolleri (n: 8) metaforlarının izlediği

belirlenmiştir. Son olarak, en az kullanılan ana tema ise, yaşam anahtarı (n: 3) teması olmuştur. Toplamda erkek kavramına ilişkin 65 farklı metafor üretildiği saptanmıştır (Tablo 2)

Tablo 2. Erkek Benzetmeleri

ANA TEMALAR	KATEGORİ	Kullanılan Metaforlar	Kadın (n)	Erkek (n)	n
Kişilik Özellikleri	Koruyucu rolü	Kolon, pencere korkuluğu, aslan (8), dağ, asker	8	4	12
	Lider ve yönetici rolleri	Kapı, aslan, kuş, sağlıklı birey, lider	5	-	5
	Olumsuz kişilik özellikleri	Labirent, her şey, sürpriz yumurta, ay	4	-	4
	Güçlü yönler	Taş, duvar, aslan(4), çam ağacı, kaplan	6	2	8
	Pasif yönler	Kalas, odun, kukla, lamba, kalem, köpek(2), hayvan, araba(2), çocuk, bebek, bitki, mücevher, kaplumbağa, balık, dünya, toprak, ağaç, çiçek	16	4	20
	Çelişkili yönler	Taş, kitap, fırın, makas, cüzdan, ayırıştırıcı, ay	6	1	7
Toplumsal Cinsiyet Roller	Ekonomik roller	Karınca (3), makine, robot, iş makinası, buzdolabı, meyve veren ağaç	5	3	8
Duygusal Özellikler	Olumsuz duygusal yönler	Şampuan, barut, sopa, bıçak, balta, odun(3), buzdolabı, tahta, ağaç, boş kutu, balık, taş(2), kütük, kutu, köpek balığı, robot, keçi, ülke	19	2	21
	Hassasiyet ile ilişkili özellikler	Ağaç gövdesi, bulut	2	-	2
Yaşam Anahtarı	Kıymetli ve değerli yönler	Güneş, hava, su	2	1	3

Erkek kavramına ilişkin en sık kullanılan metaforlar ise sırayla aslan (n: 13), odun(n: 4) ve taş(n: 4), metaforudur. Sık kullanılan metaforun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde aslan metaforunu dokuz kadın üç erkek, taş metaforunu bir kadın üç erkek, odun metaforunu ise sadece kadınlar kullanmıştır (Tablo: 2). Katılımcıların erkek kavramına ilişkin ürettiği metaforları kategori açısından değerlendirdiğimizde ise; en fazla erkeğin olumsuz duygusal yönlerini (n: 21) vurgulayan metaforlar kullanılmıştır. Daha sonra sırayla; erkeğin pasif yönünü (n: 20), koruyucu rolünü (n: 12) güçlü yönünü (n: 8), ekonomik rolünü (n: 8) çelişkili yönlerini (n: 7), lider ve yönetici rollerini (n: 5) vurgulayan metaforlar kullanılmıştır. Daha az sıklıkla kullanılan diğer kategoriler ise; olumsuz kişilik özellikleri (n: 4), kıymetli ve değerli yönler (n: 3) hassasiyet ile ilişkili özellikler (n: 2) olarak belirlenmiştir (Tablo. 2).

Kişilik Özellikleri (n:56)

Kişilik özellikleri ana teması koruyucu rolü, lider ve yönetici rolleri, olumsuz kişilik özellikleri, güçlü yönler, pasif yönler ve çelişkili yönler olmak üzere 6 kategoride incelenmektedir.

Koruyucu rolü (n:12)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin güven veren, korumacı ve destek sağlayan varlıklar olduğuna vurgu yapmıştır.

“Erkeği dağa benzetiyorum. Çünkü hayatındaki insanların hep arkasında ve destek olduğu için...” (K65, 20 yaş, Erkek)

“Erkeği aslana benzetiyorum. Çünkü aslan gibi koruyucu özelliği vardır.” (K57, 21 yaş, Erkek)

Lider ve yönetici rolü (n:5)

Bu kategoride katılımcıların bazıları, erkeklerin öncü, son sözü söyleyen varlıklar olduğunu vurgulamıştır.

“Erkeği aslana benzetiyorum. Çünkü ortamda baskındır kraldır.” (K8, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği kapıya benzetiyorum. Çünkü istediği zaman her şeye engel olabileceği görevi verilen bir varlık olduğu için...” (K73, 21 yaş, Kadın)

Olumsuz kişilik özellikleri (n:4)

Bu kategoride katılımcıların bazıları, erkeklerin karmaşık, anlaşılmaz ve güvenilmez olduğuna vurgu yapmıştır.

“Erkeği labirente benzetiyorum. Çünkü her konuda karmaşık davranıyorlar.” (K22, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği sürpriz yumurtaya benzetiyorum. Çünkü başta o kadar tatlı ve düzgün ki ama içlerinden her şey çıkabilir, güven olmaz...” (K18, 21 yaş, Kadın)

Güçlü yönü (n:8)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin sağlam, güçlü ve dayanıklı olduğunu belirtmiştir.

Erkeği duvara benziyorum. Çünkü darbe alsalar da yıkılmamaya ve sağlam durmaya çalışıyorlar (K2, 21 yaş, Kadın)

Erkeği çam ağacına benzetiyorum. Çünkü en kuvvetli rüzgâra bile dayanıp sağlam kalıyor (K14, 21 yaş, Erkek)

Pasif yönleri (n:20)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeği, kadın desteği olmadan var olamayan, bakıma ve ilgiye muhtaç varlıklar olarak tanımlamıştır.

“Erkeği hayvana benzetiyorum. Çünkü bir kadın tarafından eğitim verilmediği sürece kendini eğitemez. Eğitilmediği sürece ego tatmini yapar.” (K19, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği bebeklere benzetiyorum. Çünkü her zaman bakıma muhtaç ve ilgi düşkünüdürler.” (K6, 20 yaş, Kadın)

Çelişkili yönleri (n:7)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkekleri, hem iyi hem kötü olan, iyiliklerini görmek için çaba göstermemiz gereken varlıklar olarak tanımlamıştır.

“Erkeği makasa benzetiyorum. Çünkü hem yardımcı olurken hem de önümüzü kesiyorlar.” (K81, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği fırına benzetiyorum. Çünkü yaptığı her şey önemli ama belli düzeyde olması gerekir fırın fazla ısınırsa çevresindekileri yakar.” (K25, 22 yaş, Erkek)

Toplumsal Cinsiyet Roller (n:8)

Toplumsal cinsiyet rolleri ana teması, ekonomik roller kategorisi altında incelenmektedir.

Ekonomik rolü (n:8)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin maddi kazanç sağlama yükümlülüğü olduğuna vurgu yapmaktadır.

“Erkeği karıncaya benzetiyorum. Çünkü ergenlik çağına girdiği andan itibaren hatta bazıları çocukluktan yaşlılığa kadar gerek kendinin gerek ise evlendikten sonra ailesinin geçimini sağlamaya çalışıp durmadan koşturan, çalışan bireylerdir.” (K30, 22 yaş, Erkek)

“Erkeği iş makinasına benzetiyorum. Çünkü evini ve ailesini geçindirmek için sürekli çalışmak zorunda...” (K1, 21 yaş, Erkek)

Duygusal Özellikler (n:23)

Duygusal özellikler olumsuz duygusal yönler ve hassasiyet ile ilişkili özellikler olmak üzere iki kategoride incelenmektedir.

Olumsuz duygusal yönler (n:21)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin sinirli, şiddete meyilli, anlayışsız, kaba, sert, inatçı, düşüncesiz ve unutkan özellikleri olduğuna vurgu yapmıştır.

“Erkeği köpek balığına benzetiyorum. Çünkü güçlerini kontrol etmeyi bilmiyorlar, çoğu zaman çok sertler ve korkunçlar.” (K27, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği şampuana benzetiyorum. Çünkü çok çabuk köpürür yani sinirlenir.” (K26, 22 yaş, Erkek)

Hassasiyet ile ilişkili özellikleri (n:2)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin temelinde duygusal varlıklar olduğunu vurgulamıştır.

“Erkeği ağaç gövdesine benzetiyorum. Çünkü ağaç gövdesi gibi sert görün se de hep bir duygu taşıyordur.” (K63, 21 yaş, Erkek)

“Erkeği buluta benzetiyorum. Çünkü erkekler, sert olmaya zorlansa da buluta benziyor.” (K70, 21 yaş, Erkek)

Yaşam Anahtarı (n:3)

Yaşam anahtarı ana teması, kıymetli ve değerli yönler kategorisi altında incelenmektedir.

Kıymetli ve değerli yönü (n:3)

Bu kategoride katılımcıların bazıları erkeklerin değerli ve yaşam için önemli olduğunu vurgulamıştır.

“Erkeği suya benzetiyorum. Çünkü erkek de su gibi hayat için önemli...” (K5, 21 yaş, Kadın)

“Erkeği güneşe benzetiyorum. Çünkü hem etrafını aydınlatır hem kendini korur...” (K17, 21 yaş, Kadın)

TARTIŞMA

Bu çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin algıları, metaforlar aracılığıyla değerlendirilmiştir. Çalışmada, kadın kavramına ilişkin en sık kullanılan metaforlar kadının kıymetli ve değerli olduğunu vurgulamaktadır. Bu bulgu, Dikme ve Gökçe'nin (2019) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada ve Günay ve Koç'un (2021) güzel sanatlar lisesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada kadınların değerli ve hayat kaynağı olarak tanımlanmasıyla örtüşmektedir.

Çalışmada, kadınların fedakâr ve özverili yönlerini vurgulayan metaforlar da sıkça kullanılmıştır. Bu durum, Bal (2014) ve Karakaya'nın (2018) çalışmalarında belirtildiği gibi, ataerkil toplumlarda kadının fedakâr ve destekleyici rollerinin ön planda olması beklentisiyle örtüşmektedir. Sözer ve Özkan'ın (2014) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada da benzer şekilde kadınların fedakâr olduğunu belirten metaforların yaygın olduğu görülmüştür.

Ataerkil toplumlarda kadınlar ev içi işlerle ilgilenmekte hasta, yaşlı ve çocuk bakımından sorumlu olmaktadır. Erkekler ise, iş hayatında aktif roller üstlenmektedir. Bu kapsamda geçmişten günümüze kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rollerinin kadınları belli bir kalıba sokmaya çalıştığını görmekteyiz. Hemşirelik mesleğinde kadın çalışan oranının fazla olmasının kadına yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile olduğu düşünülmektedir. Çünkü geçmişten günümüze kadın bakım ve özveri kavramlarıyla bir nevi özdeşleşmiştir.

Kadınların güçlü ve başarılı olduğunu vurgulayan metaforlar ise çalışmada üçüncü en sık kullanılan kategoriyi oluşturmuştur. Günay ve Koç'un (2021) çalışmasında da benzer şekilde kadınların güçlü ve çalışkan olarak tanımlandığı metaforlar kullanılmıştır. Bu bulgu, günümüzde kadınların iş ve eğitim hayatında daha aktif roller üstlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında artan farkındalıkla ilişkilendirilebilir. Ayrıca bu durumun; büyük bir kısmını kadınların oluşturduğu hemşirelik mesleğinin statüsünü olumlu bir şekilde etkileyeceğini de söyleyebiliriz.

Çalışmada ayrıca, kadınların kırılgan yönlerine vurgu yapan metaforların da kullanıldığı görülmüştür. Bu bulgu, Dikme ve Gökçe'nin (2019) ve Günay ve Koç'un (2021) çalışmalarında, kadınların kısıtlanmış ve değer görmemiş olarak tanımlandığı metaforlarla benzerlik göstermektedir. Kadınların iş, eğitim ve sosyal hayatta aktif rol almalarına rağmen günümüzde halen daha cinsiyet temelli yakıştırmaların olması dikkat çekicidir. Bu durum, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda ilerlememiz ve toplumsal farkındalık kazandırmanın için alınması gereken yollar olduğunu vurgulamaktadır.

Erkek kavramına ilişkin en sık kullanılan metafor kategorisi, erkeğin olumsuz duygusal yönlerini vurgulamaktadır. Bu bulgu, Aslan'ın (2015) ve Dikme ve Gökçe'nin (2019) çalışmalarında da benzer şekilde, erkeklerin kaba, sert ve duygusuz olarak tanımlandığı metaforlar kullanıldığını göstermektedir. Bir durum veya kavram hakkında bireylerin görüşlerini ve iç dünyasını anlamak için metafor yöntemi kullanılmaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların toplumsal cinsiyet gibi soyut bir kavrama ilişkin görüşlerinin açık bir şekilde belirlenebilmesi bakımından metafor yöntemi büyük önem taşımaktadır. Katılımcılara ders kapsamında toplumsal cinsiyete ilişkin bilgi verilmiş olmasına rağmen, erkeğe dair kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinde belirgin bir değişiklik olmadığını görüyoruz. Bu durum ataerkil toplumlarda yıllardır hâkim olan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların değişiminin uzun süre almasıyla açıklanabilir.

Cinsiyet eşitsizlikleri her toplumda hala derin köklere sahiptir. Bu durum özellikle kadınların temel eğitime ve sağlık hizmetlerine erişimlerini, siyasi ve ekonomik karar alma süreçlerine katılımlarını engeller. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5'te cinsiyet eşitliğini sağlamayı ve tüm kadınları ve kızları güçlendirmeyi amaçlamıştır. Bu hedefe ulaşmak için eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir. Özellikle üniversite yaşamı bireylerin kimlik arayışlarını gerçekleştirdikleri bir döneme denk gelmektedir. Bu dönemde bireylerin sahip olduğu cinsiyet kalıp yargıları sonraki yaşamlarının şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda hemşirelik gibi toplumun geniş bir kısmı ile sürekli etkileşim halinde olan meslek grubunda eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersinin amaçlarından biri de toplumsal cinsiyet farkındalığı kazandırmaktır. Ayrıca bu derslerde metafor yönteminin kullanılması bireylerin kalıplaşmış yargılarının ortaya çıkarılması ve düzeltilmesi açısından oldukça önemlidir (Koç ve ark., 2021; UN, 2024).

Erkeklerin pasif yönlerine ilişkin metaforlar da çalışmada sıkça yer almıştır. Literatürde de erkeklerin kadın tarafından yönlendirildiği ve biçimlendiğini belirten metaforlar yaygındır (Aslan, 2015; Günay ve Koç, 2021). Ayrıca, erkeğin koruyucu rolüne ilişkin metaforlar da yoğun olarak kullanılmıştır. Bu bulgu, Topuz ve Erkanlı'nın (2015) ve Aslan'ın (2015) çalışmalarındaki bulgularla uyumludur. Konu ile ilgili literatürdeki çalışmalar Türkiye'de yapılmış çalışmalar olduğu için ataerkil toplum düzenine uygun metaforlar tespit edilmiştir. Türk aile yapısında kadın ve erkeğin yetiştirilme tarzı da bu duruma katkı sağlamıştır.

Erkeklerin güçlü yönleri ve ekonomik rollerine vurgu yapan metaforlar, çalışmada sıkça kullanılmıştır. Literatürde de benzer şekilde, erkeğin güçlü ve gelir kaynağı olduğunu belirten metaforlar bulunmaktadır (Aslan, 2015; Dalkılıç, 2019; Günay ve Koç, 2019). Bu metaforlar, erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algının değişmediğinin bir göstergesidir. Derste toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin verilen bilgiler farkındalık kazandırmış olsa da toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algının tam anlamıyla değişmediği düşünülmektedir.

Bununla birlikte, çalışmada erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerini kadınlara oranla daha çok benimsediği, kadınların ise kendi cinsiyetlerini tanımlarken toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından genel itibarıyla daha uzak olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir (Cho ve Jang, 2021; Hoffart, McCoy, Lewallen ve Thorpe, 2019; Zuo, Lou, Gao, Lian ve Shah, 2018).

Çalışmada kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin benimsendiği görülse de özellikle kadın katılımcıların eşitlikçi tutumları benimseyen metaforları da kullandığını söyleyebiliriz. Bu durum, öğrencilere çalışma öncesi toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin bilgi verilmesiyle ilişkili olabilir. Verilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin farkındalık kazandığı düşünülmektedir. Literatürdeki çalışmalar da toplumsal cinsiyet derslerinin bu algıları olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Koç ve ark., 2021; Gönenç ve ark., 2018). Bu bulgu, toplumsal cinsiyet eşitliği ve farkındalık açısından eğitimin önemini vurgulamaktadır. Araştırmanın tek bir kurumda yapılması, yalnızca üçüncü sınıf öğrencileri kapsamı ve örneklem sayısının azlığı sınırlılıktır.

SONUÇ

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde kadın ve erkeğe yüklenen anlamları metaforlarla incelemiştir. Kadın kavramına ilişkin metaforlar genellikle kadının kıymetli-değerli ve özverili oluşunu vurgulamıştır. Erkek kavramına yönelik metaforlar ise genellikle olumsuz kişilik özellikleri ve pasif özellikler üzerinde yoğunlaşmıştır. Katılımcılar, kadın ve erkek benzetmelerinde genellikle toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını kullanmıştır, özellikle erkek katılımcıların kadınlar için bu tür kalıp yargıları daha fazla kullandığı gözlemlenmiştir. Çalışmamız hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet farkındalığının önemini metaforik yöntem kullanılarak vurgulayan ilk çalışmadır. Çalışmada, toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyette eşitlik ve hakkaniyet kavramı, toplumsal cinsiyet bakış açısının kadın sağlığına yansımaları gibi konularda bilgiler verilerek farkındalık yaratılması sağlanmıştır. Özellikle üniversite yıllarında gençlere toplumsal cinsiyet kavramı konusunda bilgi verilmesi konu ile farkındalık yaratarak eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet farkındalığının sağlanabilmesi amacıyla; müfredata yeni dersler eklenmesi, öğrenci projeleri, akran eğitimleri ve seminerler düzenlenmesi ve farklı örneklem gruplarıyla çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Üniversite yıllarında gençlere toplumsal cinsiyet kavramı konusunda eğitim verilmeli; eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolleri ve tutumları geliştirmenin yanı sıra, sosyal yaşamda ve medyada kullanılan cinsiyetçi dil ve yorumları eleştirel bir şekilde değerlendirme becerisini kazanmaları gerekmektedir.

Yazar Katkıları: Fikir ve tasarım: İ. A. Veri toplama: İ.A., K.Y., Veri analizi ve yorumlama: K.Y., E.T.D. Makale yazımı: K.Y. Eleştirel inceleme: E.T.D., İ.A.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansman: Yazarlar çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

KAYNAKLAR

- Aslan, G. (2015). Öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin metaforik bir çözümleme. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 363-384.
- Aydemir, S., Öz, E., & Erdamar, G. (2022). Gender in education: A systematic review of the literature in Turkey. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 9(2), 232-247. <https://doi.org/10.33200/ijcer.923247>
- Aydın, M., Bekar, E. Ö., Gören, Ş. Y., Sungur, M. A. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 223-242. <https://doi.org/10.11616/basbed.vi.455842>.
- Bal, M. D. (2014). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine genel bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Bilge, A. (2016). Toplumsal roller ve şiddet. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*, 2(2), 1-8.
- Cho, S., ve Jang, S. J. (2021). Do Gender Role Stereotypes and Patriarchal Culture Affect Nursing Students' Major Satisfaction?. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(5), 2607. <https://doi.org/10.3390/ijerph18052607>.
- Coşkun, A., ve Özdilek, R. (2012). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: sağlığa yansımaları ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD)*, 9(3), 30-39.
- Dalkılıç, R. A. (2019). *Farklı yaş gruplarında toplumsal cinsiyet rolleri algısının yansımaları: Denizli örneği*. (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Dikme, E., ve Gökçe, A. T. (2019, Mayıs). *Lise Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algılarının incelenmesi*. 14. Uluslararası Eğitim Yönetimi Kongresi'nde sunulan bildiri, İzmir

- Durgun, S. K., ve Ulaş, S. C. (2019). Ebelik/hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Medical Sciences*, 14(2), 93-103. <http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2019.14.2.1>.
- Gönenç, İ. M., Topuz, Ş., Sezer, N. Y., Yılmaz, S., Duman, N. B. (2018). Toplumsal cinsiyet dersinin toplumsal cinsiyet algısına etkisi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 22-29.
- Günay, E., ve Koç, Ö. O. (2021). Güzel Sanatlar Lisesi Resim Bölümü Öğrencilerinin Cinsiyet Kalıp Yargıları: Metafor Analizi ve Resim Çizme-Yazma Yöntemi. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 2(3), 55-74. <https://doi.org/10.51503/gpd.713482>.
- Hoffart, N., McCoy, T. P., Lewallen, L. P., & Thorpe, S. (2019). Differences in gender-related profile characteristics, perceptions, and outcomes of accelerated second degree nursing students. *Journal of Professional Nursing*, 35(2), 93-100. <https://doi.org/10.1016/j.profnurs.2018.10.003>.
- Karakaya, H. (2018). Toplumsal cinsiyet algısı, din ve kadın. *Journal of Analytic Divinity*, 2(2), 36-62. <https://doi.org/10.46595/jad.418134>.
- Koç, G., Özçırpan, Ç. Y., Terzioğlu, F., Çetinkaya, Ş. Ş., Uslu-Şahan, F., Işık, R. A., ... & Başkaya, E. (2021). The effect of a gender course on the gender attitudes, critical thinking dispositions, and media literacy skills of university students. *Yükseköğretim Dergisi*, 11(2), 387-400. <https://doi.org/10.2399/yod.20.640377>
- Liu, N. Y., Hsu, W. Y., Hung, C. A., Wu, P. L., & Pai, H. C. (2019). The effect of gender role orientation on student nurses' caring behaviour and critical thinking. *International Journal of Nursing Studies*, 89, 18-23. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2018.09.005>.
- McLaughlin, K., Muldoon, O. T., & Moutray, M. (2010). Gender, gender roles and completion of nursing education: A longitudinal study. *Nurse Education Today*, 30(4), 303-307. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2009.08.005>.
- Özdemir, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin öğretmen kavramına ilişkin metaforik algıları. *Journal of International Social Research*, 11(59), 1381-1402. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2743>.
- Sözer, M. A., ve Özkan, R. (2014). Öğretmen adaylarının kadın olgusuna ilişkin algılarının belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 264-278
- Stake, J.E., Hoffmann, F.L. 2001. Changes in student social attitudes, activism, and personal confidence in higher education: The role of women's studies. *American Educational Research Journal*, 38(2), 411-436.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Taşkın, L. (2016). *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği*, Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.
- Topuz, S. K., ve Erkanlı, H. (2016). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkeğe atfedilen anlamların metafor yöntemiyle analizi. *Alternative Politics/Alternatif Politika*, 8(2), 300-32.
- Turan N, Öztürk A, Kaya H, Aştı T. (2011). Toplumsal cinsiyet ve hemşirelik. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1), 167-173.
- United Nations (2024). Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/goals/goal5>. (Erişim Tarihi: 10.07.2024).
- Uzun, Z., Erdem, S., Güç, K., Şafak Uzun, A., Erdem, E. (2017). The effect of education on gender perception and gender role attitudes: An experimental study. *Journal of Human Sciences*, 14(1):678-693. <https://doi.org/10.14687/jhs.v14i1.4354>.
- Zuo, X., Lou, C., Gao, E., Lian, Q., & Shah, I. H. (2018). Gender role attitudes, awareness and experiences of non-consensual sex among university students in Shanghai, China. *Reproductive Health*, 15(1), 1–10. <https://doi.org/10.1186/s12978-018-0491-x>.